

KONGELYSET

Hvem er vi.....	2
Hverdagen i Kongelyset.....	3
Børnehavens rytme.....	3
Vuggestuens rytme.....	4
Pædagogisk grundlag.....	5
Menneskesyn.....	5
Dannelse og børneperspektiv.....	5
Læring og pædagogisk læringsmiljø.....	6
Leg.....	7
Børn i udsatte positioner.....	8
Forældresamarbejde.....	9
Pædagogisk læringsmiljø i overgange.....	10
De seks læreplanstemaer.....	12
Sangleg.....	12
Fri leg inde.....	13
Fri leg ude.....	15
Toilet og puslerum.....	16
Spisesituationer (frokost og mellemmåltider).....	17
Eventyr.....	19
Garderobe.....	20

Hvem er vi

Kongelyset er et børnehus på Kongensvej 1, på Frederiksberg. CVR 26214610. Kongelyset kan kontaktes på 91523777 eller på info@kongelyset.net. Vi holder ferielukket 3 uger i Juli, mellem jul og nytår. Desuden er der lukket i uge 42, uge 7 (se års kalenderen) i påskeugen og dagen efter kristi himmelfart.

Børnehaven er normeret til 26 børn og personalet er her bestående af 2 pædagoger og 2 medhjælpere.

Vuggestuen er normeret til 16 børn, her med 2 pædagoger og 2 medhjælpere. Kongelyset rummer alderen 1-6 år og arbejder ud fra Rudolf Steiners pædagogiske principper. Vi er en deltidsinstitution med åbningstiderne kl. 8.00 – 15.00, da vi anskuer institutionslivet som et arbejde for børnene, der også har krav på megen fritid i hjemmet sammen med familien.

Kongelyset holder til på Frederiksberg i en hyggelig gammel villa, som er opdelt i to etager. På 1. etage bor vuggestuen, som er normeret til i alt 16 børn, fordelt på to stuer med en pædagog og medhjælper på hver stue. Morgen og eftermiddag er vi alle i vuggestuen samlet i én gruppe enten ude eller inde.

I stueetagen bor børnehaven, hvor vi i gennemsnit er 26 børn, samt to pædagoger og to medhjælpere. I køkkenet har vi vores kok, som hver formiddag laver dejlig mad til hele huset, og bager brød til huset om eftermiddagen. Vores kok er pulserende med både børn og voksne i institutionen. Derudover har vi vores leder og souschef, som tager sig af Kongelysets daglige drift og det pædagogiske grundlag, og er i tæt samarbejde med både personale, børn og forældre.

Vores pædagogik bygger på et antroposofien menneskesyn, samt aktiv forældreinddragelse, så der bliver dannet bro mellem hjem og institution. Derfor hjælper forældrene med at vedligeholde og værne om vores huset, så vi kan være sammen om at skabe en dejlig stemning i huset og værne om og skabe en blivende stemning.

Vi ligger dejlig tæt på Frederiksberg Have, og hver uge går børnehaven på tur i dens grønne områder. Desuden benytter vi os af nogle af Frederiksberg Kommunes mange tilbud om grønne legepladser og udflugter for børnehaven børn. Med de helt store børnehavenbørn tager vi på årlig udflugt til Rudolf Steiner Seminariet i Charlottenlund og ser marionetdukketeater. Udflugter til større områder som dyrehaven i Klampenborg forekommer også. Alt dette så børnene får gode, stimulerende oplevelser og en fornemmelse for især deres nærmiljø.

Hverdagen i Kongelyset

I Kongelyset har hver dag sin faste rytme både for vuggestuebørn og børnehalebørn. Den faste rytme skaber tryghed og overskuelighed hos børnene. Denne rytme skaber genkendelighed og overskud til at leg og udvikling.

Børnehavens rytme

Børnehavens rytme veksler mellem voksenstyrede fælles-aktiviteter og fri leg. Meningen med strukturen og aktiviteterne er, at give barnet mulighed for at lære at forstå den ydre verden på en genkendelig og meningsfyldt måde, for dernæst at udleve og udvikle sig gennem den frieleg.

Dagsrytme

Kl. 8.00 –9.00 Børnene modtages i børnehaven

Kl. 9.00 – Sangleg og gulerødder/brød

Kl. 10.00 – Formiddagsaktiviteter

Kl. 11.30 – Frokost

Kl. 12.15 – Eventyr

Kl. 14.00 – Eftermiddagsmad (frugt og brød)

Kl. 14.15-14.55 – Afhentning

Ugens rytme

Mandag: Turdag

Tirsdag: Bage bolle dag

Onsdag: Eurytmi

Torsdag: Male

Fredag: Årstidsfest/fødselsdagsfest

Dags- og ugerytmerne er en fast pædagogisk middel vi bruger for at skabe tryghed og genkendelig for det lille barn.

Årets gang

Årstidsfesterne i børnehaven markerer årstidernes skiften, og lader børnene opleve disse gennem sange, eventyr, pynt og aktiviteter, der knytter sig til den aktuelle årstid.

August: Bondegårdstur og Høstfest (med forældre)

September: Skt. Michaelsfest

Oktober: Arbejdslørdag (med forældre)

November: Lanternefest (med forældre) og Adventspirale

December: Julefest (med forældre)

Januar: Helligtrekonger-fest

Februar: Fastelavnsfest

Marts: Påskefest og Arbejdslørdag (med forældre)

April: Påskefest

Maj: Pinsefest

Juni: Sommerfest

Juli: Sommerferie

Fester som er knyttet op på fastelavn, påske, pinse og advent falder samme uge eller ugen efter den pågældende højtid. Månederne kan derfor variere fra år til år.

Vuggestuens rytme

I vuggestuen arbejder vi med en fast daglig rytme, for at skabe en tryk ramme for det lille barn, som har brug for en høj grad af forudsigelighed og ro. Vi ændrer de æstetiske rammer i takt med årets gang og de sange, vi synger er altid i tråd med årstiden. Vi synger i alle overgangsfaser med børnene, så de igennem sang lærer at bevæge sig i vuggestuens rytme.

Vuggestuens sanglegprogram varer en måned af gangen og varierer efter årstid. Det samme gør de voksnes månedssang, som synges når børnene spiser morgenhapsere. Her siger de voksne Rudolf Steiner uge vers, nært forbundet med børnene. Dette beliver den pædagogiske praksis.

I Vuggestuen holdes der ikke årstidsfester. De voksne bærer stemingen af årstidsfesten med sig, og der pyntes op så omgivelserne bærer prag af årstidernes skiften og den kommende årstidsfest.

Dagsrytme

Kl. 8-9 Vuggestuebørnene afleveres udenfor og der er fri leg indtil kl. 9.

Kl 9.00 Vi samles og synger sangleg i haven(de koldeste måneder synger vi sangleg indenfor)

Kl. 9:15 Vi indtager morgen-hapsere(knækbrød og æble), hvorefter der igen er fri leg.

Kl. 10:00 Vi begynder at gå indenfor i små grupper af 3-4 børn. I garderoben synger vi(*se hvad jeg kan...*), samtidig opmuntrer vi altid børnene til at tage så meget som muligt tøj af selv, og evt. også lade de større hjælpe de mindre. Herefter går vi op for at vaske hænder og tage sutsko på. Vi lader alle børnene selv kravle op ad trappen i det omfang de er i stand til det, og synger (*tisle tasle*)... Når vi har vasket hænder(og synger *vaske hænder...*), deler vi os op på stuerne(og synger *slinge slange...*), hvor der er fri leg til kl 10.20.

Kl. 10.20 Oprydning (med sangen *ding dingeling...*)

Kl. 10.20-10.50 Frokost

Kl. 11-11:30 Børnene bliver skiftet og bliver lagt til at sove i vores udendørs krybberum en efter en(her synges der *skytsengel min*). Mens der bliver puttet, leger de andre børn.

Kl 11:25 De ældste børn få remse eventyr og sover inde på madrasser.

Kl. 13-14 Børnene vågner lidt efter lidt, sidder gerne lidt hos en voksen og vågner, får så en ren ble på og kommer i tøjet. Herefter er der fri leg.

Kl. 14.00 Eftermiddags mad, efterfulgt af frileg indenfor.

Kl. 14.30-14.55 Afhentning.

Pædagogisk grundlag

Vores pædagogik i Kongelyset bygger på den østrigske videnskabsmand Rudolf Steiners (1861 – 1925) pædagogiske principper. Et helt centralt aspekt i Steiner-pædagogikken er at vi arbejder ud fra fællesskabet og herved styrke det enkelte barns udvikling. Barnet indre kerne skal næres, så det kan udvikle sig til et helt og sundt menneske, med kendskab til sig selv og med en tro på sig selv og sin mulighed for at virke i verden, både selvstændigt og i fællesskab med andre.

I Kongelyset arbejder vi ud fra den ambition at barnet er lever i stemningerne og derfor må de være fyldt med bevidstheden om at: ”Vi kraftfuldt arbejder, med det vi kærligt føler, og i sandhed forstår” Det man ikke ser kærligt på har man ikke i sandhed forstået. Og ikke mindst er vores allerhøjeste ideal at arbejde ud fra sætningen: ”Enhver opdragelse er selvopdragelse. Vi er, som forældre og pædagoger, egentlig kun omgivelserne for barnet, der opdrager sig selv. Vores opgave er at skabe de gunstigste omgivelser, for at barnet kan opdrage sig selv således, gennem os, som det gennem sin inderste skæbne må opdrage sig selv.

Menneskesyn

I Kongelyset ser vi det lille barn som et sansende, nysgerrigt og fantasifuldt væsen, der frem til 7-årsalderen primært udvikler sig gennem efterligning. De voksnes opgave er derfor at være efterlignelsesværdigt i alt, hvad vi gør, og vi bør som voksne således tilstræbe at være autentiske og nærværende, ikke blot i samværet med børnene, men også i vores forhold til rytmiske huslige gøremål og handlinger. Når der graves i haven, så gøres det ud fra den voksnes væren og temperament, så børnene kan deltage efterligningsværdigt i arbejdet og inspireres til egen leg.

Barnet 1 til 6 år er i en dannelsesproces som vi respektfuldt skal værne om, når vi skaber rammerne omkring barnet. Barnet lærer gennem sine sanser, hvor det smager, lugter, lytter, mærker og føler på sine omgivelser, og derved får en inderlig erfaring med verden omkring sig. Barnet øver sig i at mestre rytmisk bevægelse og sprog, som danner grundlag for al senere udvikling.

Barnet har brug for at være i et stimulerende miljø, formet af indsigtfulde voksne mennesker, der bestræber sig på at være autentiske og tydelige forbilleder. Derfor tilstræber vi at forme Kongelysets pædagogiske praksis på en sådan måde, at alle – både børn og voksne – oplever at blive inviteret ind i et anerkendende og omsorgsfuldt miljø, med impulser til udvikling og læring. Gennem forældre samtaler, konsultationer, forældre møder og foredragsholdere, skaber vi et samarbejde med forældrene som hjælper dem til at få indsigt i det lille barns væsen og udvikling. Således kan de voksne, der omgiver barnet, løbende være medskabere af et autentisk og kærligt miljø for barnet, så det trygt kan udforske verden.

Dannelse og børneperspektiv

I Kongelyset anser vi tilknytning som den primære forudsætning for barnets trivsel, læring og dannelse som individ. For at barnet udvikler sig, må det opleve kærligt nærvær og kontakt med tillidsvækkende voksne. Barnet har brug for at mærke de voksnes interesse og at de voksne lytter og indlever sig i dets behov. Gennem vores arbejde med tilknytning, tryghed og relations dannelse gør vi børnene parate til at deltage i det sociale og udviklende fællesskab. Tillidsarbejdet begynder allerede inden barnets start i kongelyset, ved det første møde med barnets forældre, Gennem en dyb og inderlig dialog omkring barnets første år.

Social dannelse sker gennem børnenes spejlinger af de voksnes relationer og relationer børnene imellem, anerkendelse og forståelse for hinandens forskelligheder som mennesker, og gennem vores relationsdannelse mellem hjem og institution. Vores samværskultur, bygger på at alles deltagelse har betydning for fællesskabet: I garderoben og ved måltider lærer børnene i vuggestuen og børnehaven at tage hensyn og vente på hinanden.

I sanglegen lærer barnet både at stå med sig selv, hinanden i fællesskabet, være i centrum, og at lade andre være midtpunkt. I børnenes frie leg parallelt, såvel som i grupper oplever de at skabe i fællesskab, og at der i

fællesskabet er plads til den enkelte. Gennem den frie leg, venskaber og konflikter udvikler barnet evnen til at lære sig selv og de andre børn at kende, samt at sætte grænser og samarbejde.

Kulturel dannelse sker gennem den måde hverdagslivet formes på og gennem de handlinger og holdninger, som barnet omgives af. Rim og remser, sange, eventyrfortælling og årstidsfester henter kulturelle traditioner ind i hverdagen gemmen gentagelsens glæde og udvikling af fantasi. Desuden lægger vi vægt på, at børnene lærer at holde af og føle respekt for naturen, ved at de voksne forbilledligt virker i haven med rytmiske gøremål i det daglige, i ugens løb, i det månedlige og i hele årets gang.

Moralsk dannelse sker i den daglige omgang med hinanden. Vi arbejder på, at alle behandler hinanden og omgivelserne omkring os respektfuldt. Vi viser børnene, at der findes værdier, som er værd at værne om gennem den daglige rytme og klare definerede rammer. Børnehaven børnene hører hver dag folkeeventyr, som inspirerer til at forstå verdens mangfoldighed og viser veje til at handle i livet. I vuggestuen har vi dagligt remseeventyr for de 4 ældste.

*Social, kulturel og moralsk dannelse handler om at udvikle respekt for sig selv, sine medmennesker og omgivelserne. Det ser vi som grundlag for at kunne agere som *individ i et demokratisk samfund*.*

Læring og pædagogisk læringsmiljø

Med udgangspunkt i en sund tilknytning, kan barnet føle sig trygt, og når barnet føler sig trygt, vil det åbne sig for nye indtryk og have lyst til at lege og lære. I Kongelyset bestræber vi os derfor på at skabe et sundt og stimulerende læringsmiljø ved først og fremmest, at omgive barnet med kærligt nærvær, ro og varme, som inviterer barnet til at knytte an til os.

Barnets naturlige måde at lære på sker gennem efterligning. Som voksne i Kongelyset arbejder vi derfor på at være efterlignelsesværdigt i alt vort samvær med børnene, og at være bevidste om, at barnet gør som jeg selv gør, og ikke som jeg siger, da barnet lærer gennem det viljesagtige i kroppen.

Barnet lærer gennem alt, hvad det møder i løbet af dagen, og derfor bestræber vi os på, at skabe et læringsmiljø i hverdagen, som møder barnet i øjenhøjde og understøtter dets sanselige, kognitive, emotionelle og sociale udvikling:

Barnet stimuleres sanseligt ved at være i omgivelser, der er harmoniske og ved at møde materialer af god kvalitet, typisk naturmaterialer, som dufter, smager og føles forskelligt. Derfor er al Kongelysets legetøj af naturmaterialer. Farver, maling, sæbe osv. er af økologisk kvalitet, og svanemærket, så barnet får lov at sanse mangfoldige dufte. I fælles aktiviteter som eventyrfortælling og sangleg stimuleres barnet kognitivt, da forestillingsevne og indre billeddannelse bliver aktiveret.

Arbejdet frem til årstidsfesterne giver barnet sanselige erfaringer med årstidernes skiften og konkrete begreber som f.eks. 'høst', når det i sensommeren er tid til bondegårdstur og høstfest. Her er børnehaven børnene med til at høste korn sammen med bondemanden og efterfølgende tærse kornet og male det til mel. Efterfølgende bager vi brød af melet og kærner smør til brødet som forberedelse til høstfesten, hvor vi får lov til at smage på de gode varer. I tiden op til høstfesten er der en tydelig sammenhæng mellem fortælling, sange og aktiviteter, således at de fysiske aktiviteter understøttes af fortælling, sange, rim og remser, som giver begreber og billeder på ordet 'høst'. Barnet får endvidere mulighed for selv at udtrykke den indre oplevelse af emnet 'høst' gennem udtryksformer som maling (ugentlig aktivitet), tegning (daglig aktivitet) og selvfølgelig den frie leg, hvor der ofte leges bondegårdsdyr osv.

I vuggestuen markeres de forskellige årstider primært via sanseindtryk, gennem de årstids-sange, vi synger og årstidsrelateret pynt, som de voksne fremstiller. Der er ingen skiftende voksenstyrede aktiviteter i vuggestuen, da de helt små børn primært har brug for ro og for, at tingene er som de plejer at være. Derfor har vi også kun et par enkle årstidsfester, som vi fejrer sammen med forældrene, nemlig høstfest og sommerfest.

Den emotionelle stimulering af barnet sker gennem et tillidsfuldt miljø og nærværende samvær med de voksne. Hvilket giver afsæt for en tryk leg med de andre børn. Barnet får mulighed for at udvikle empati og medfølelse, når det selv møder dette fra de voksne, og oplever hvordan alle hjælper hinanden, venter på hinanden og accepterer hinandens forskelligheder. Alt dette giver afsæt for en udviklende, fri leg med de andre børn. Barnets tætte relation til de voksne udvikles og plejes gennem fælles aktiviteter som det fælles måltid og den daglige eventyrfortælling, og gennem mere individuel kontakt f.eks. i garderoben, ved bleskift, putning, borddækning og andre aktiviteter, hvor der er en eller to børn sammen med en enkelt voksen.

Endelig stimuleres barnet socialt gennem fællesskabet med de andre børn, i de voksenstyrede aktiviteter såsom fællesskabet omkring forberedelserne og afviklingen af en årstidsfest. Barnet stimuleres også socialt i den frie leg, hvor det mere selvstændigt skal øve sig på at sige til og fra og navigere i det sociale med sine kammerater.

Leg

I Kongelyset vægter vi den frie leg meget højt og giver den stor plads i løbet af dagen. Dette fordi legen er barnets sprog. Det er gennem den frie leg, at barnet udfolder og udtrykker sit indre og bearbejder de oplevelser, det har haft, både derhjemme og i institutionen. Derfor lægger vi vægt på, at der er god tid og gode rammer til, at den frie leg kan få lov til at udfolde sig. Den frie leg er desuden her, hvor barnet prøver sig selv af i forskellige roller og udvikler vigtige sociale egenskaber. Derfor støtter vi børnene i at have mulighed for at lege på mange forskellige måder. Der skal være plads til hurtigt løb, stille madlavningsleg, koncentreret opbygning af en hule, omsorgsfuld leg med dukken, voldsom kamp mod dragen osv. For at give den bedst mulige forudsætning herfor, deler vi hyppigt børnene op i grupper, hvor nogle er ude og nogle er inde. Dette giver først og fremmest mere fysisk plads at udfolde sig på, men det er også et pædagogisk redskab til at lave nye opdelinger, som kan inspirere børnene til at lege med forskellige venner og afprøve nye roller.

Som udgangspunkt foregår den frie leg ved at de voksne hjælper til i begyndelsen med at bygge en hule, finde noget legetøj frem og på anden måde inspirere børnene til at komme i gang – hvis behovet er for det. Nogle børn drøner lige ud i en leg, og har ikke behov for de voksnes støtte til at igangsætte den. Her har de voksne et indgående kendskab til det enkelte barn og dets aktuelle behov, og derfor holder vi os tæt ved nogle børn i den frie leg, når vi ved, at der hurtigt kan opstå behov for støtte i det sociale eller i udfoldelsen af legen, mens vi holder lidt afstand til andre grupper, som udviser behov for en mere selvstændig leg. Som voksen er man dog altid opmærksom på alle legegrupper og hvordan legen udvikler sig, og om der opstår behov for støtte til sociale spilleregler og/eller konflikthåndtering.

I Kongelyset leger de voksne ikke med børnene, da vi anser legen for *børnenes frirum* – et rum hvor de selv skal have lov til at udtrykke deres indre univers. Ofte har de voksne praktiske gøremål, som de tager sig til mens børnene leger, såsom rengøring, oprydning, havearbejde, reparation af legetøj, forberedelse til fester osv. Alt sammen noget som børnene kan være med til, hvis de har et ønske om det eller behov for lidt ekstra voksenkontakt. Det er dog børnegruppens behov, der afgør hvor meget praktisk de voksne kan foretage sig og førsteprioriteten er altid at være nærværende hos børnene og imødekomme deres behov.

De voksne er løbende opmærksomme på legens udvikling og hvor det enkelte barn befinder sig i samværet med de andre børn. Disse observationer drøftes på personalemødet hver uge, hvor vi også fastsætter eventuelle nye opdelinger af børnene, alt efter den enkeltes behov for at afprøve nye roller og sociale kombinationer.

Børnefællesskaber

Som barn, og som menneske, har man et grundlæggende behov for at være en del af noget større, og derfor vægter vi fællesskab meget højt i Kongelyset.

I vuggestuen og børnehaven begynder vores dag med fælles sangleg kl. 9, hvor vi siger godmorgen til hinanden. Vi forventer af forældrene, at børnene afleveres inden sanglegen, så de har den bedste forudsætning for at blive en del af børnefællesskabet hverdag.

Voksenstyrede aktiviteter og årstidsfester er også med til, at børnene kan få en følelse af at bidrage til fællesskabet. I vuggestuen hjælper børnene til med små praktiske gøremål såsom at feje fliserne, skralde grøntsager, tørre bordene af, ligge vasketøj sammen og andre forefaldende opgaver, hvor børnene kan inddrages. Vuggestuebarnet oplever ydermere en fælles sjælelig stemning i sanseindtrykkene fra årstidsstemningerne.

I børnehaven er børnene også med til de praktiske opgaver, såsom at ordne haven, dække bord, tørre bordene af m.m. Børnehalebørnene er også med til at udsmykke børnehaven til den kommende årstidsfest, og selve afholdelsen af årstidsfesterne er altid noget de ser frem til. På disse dage er vi alle fælles om f.eks. at fejre påsken, hvor vi finder påskeæg sammen, nyder en påskefrokost, synger påskesange og hører et særligt påskeeventyr. Her skabes en helt særlig fællesskabsfølelse, som vi alle tager med os i mange uger frem. Vi informerer derfor også forældrene om, at det er vigtigt at prioritere, at børnene er med til disse festdage.

I den frie leg opstår et børnefællesskab, som er mere uden for de voksnes styring. Her prøver børnene grænser af, lærer at sige til og fra og at afprøve forskellige sociale roller. Det er vigtigt at alle børn oplever at være en del af en legegruppe, og her støtter de voksne, så alle børn bliver integreret i en leg, og ikke føler sig udenfor.

Hvis et barn er udfordret i den frie leg i børnegruppen, støtter de voksne barnet ved at være tæt på barnet og guide det, når det bliver svært. I nogle tilfælde kan det også være bedst for barnet selv og for gruppen at tage en pause fra den fælles leg, at tegne eller lege for sig selv, eksempelvis med bivoks eller byggeklodser, for at samle sig og finde ro i sit indre. Mange børn udtrykker selv dette behov ved at komme hen til tegnebordet eller at efterspørge byggeklodserne. I enkelte tilfælde kan det være en voksen, der tager denne beslutning, og så sætter den voksne sig sammen med barnet og yder omsorg og nærvær, så barnet mærker sig set, indtil det er klar til at deltage i fællesskabet igen. Enkelte børn udtrykker, at de gerne vil lege alene, og dette behov skal også imødekommes. Dog skal det ske med en opmærksomhed på, om barnet er ked af det, frustreret eller på anden måde har brug for støtte til at komme ind i den fælles leg igen, eller om det blot er udtryk for et behov for en pause fra vennerne og fællesskabet. Således bestræber vi os på, at skabe balance mellem individet og fællesskabet.

I vuggestuen lader vi ligeledes børnene lege frit i mellemrummene mellem vores samlingstidspunkter. På den måde opstår der en balance mellem fælles aktivitet, hvor børnene øver sig i at sidde stille og være deltagende, og den frie leg, som er deres pusterum, hvor de får lov til at sanse og øve sig i at være medspiller i et socialt fællesskab, som typisk er noget mindre, end de fællesskaber, vi ser opstå i børnehaven. I vuggestuen er det primært parallellege, vi ser, indtil barnet nærmer sig børnehvealderen. Selvom vi ikke leger med børnene, afholder vi os ikke fra fx at hjælpe med at bygge en togbane eller hjælpe med at lave sandkager, for på den måde at inspirere børnene til at komme i gang med en leg. I vuggestuen har børnene ofte brug for et mere intenst nærvær fra de voksne alene pga. deres alder.

Børn i udsatte positioner

Alle børn kan i løbet af deres børnehavetid komme ud for at have en svær periode og således befinde sig i en position, hvor de er særligt sårbare eller 'udsatte'. Nogle børn løber oftere ind i disse perioder, mens endnu andre kan være helt særligt udsatte pga. særligt svære omstændigheder i hjemmet, eller at barnet har en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse. I Kongelyset ønsker vi at møde alle børn hvor de står og at respektere dem for hver deres individuelle kerne. Alle hører til i vores fællesskab og skal støttes i at tage del i det på sin egen måde.

Hver morgen bliver vores børn og forældre mødt af en voksen med et håndtryk og øjenkontakt, hvor vi siger velkommen til en ny dag. I dette møde søger den voksne, at fornemme barnets tilstand, og at bruge denne fornemmelse til at støtte barnet resten af dagen. Oplever den voksne, at der er en særlig situation eller beretter forældrene, at barnet eksempelvis har haft en svær morgen, tages et lille notat, som videregives til de andre voksne, således at alle kan hjælpe med at støtte op om barnet.

Gennem de daglige aktiviteter iagttager de voksne ydermere, hvornår og hvordan et barn er udfordret, og tilpasser aktiviteten og dagen, så barnets behov tilgodeses. Allerede i den fælles sangleg om morgenen

danner de voksne sig et indtryk af børnegruppen og hvilke børn, der har brug for særlig støtte den dag. Opdelingen af børnene og dagens aktiviteter kan således tilpasses om nødvendigt. Hvis et barn opleves meget uoplagt og ked af det en morgen, kan man tage beslutning om, at det bliver en del af den gruppe, der går indenfor, så det kan sidde tæt ved en voksen og tegne eller male. Omvendt kan et barn med meget energi få lov til at være ude, så det kan bruge sin energi konstruktivt på at grave huller, klatre i træer o. lign.

I den frie leg bliver det afspejlet hvad der har gjort indtryk og lever i barnets følelsesliv. De voksne kan iagttage barnets leg og se hvad det er optaget af, og om det er fastlåst i noget, som det skal have hjælp til. F.eks. kan den voksne gå ind og støtte i legen ved at snitte et sværd, grave et sandslot eller lign., så legen ledes hen et sted, hvor barnet finder mere ro. Alternativt kan den voksne gå i gang med praktiske gøremål, som at hugge brænde eller rive blade, som et barn kan inviteres med til, hvis det har svært ved at finde ind i en leg.

Det er vigtigt, at vi giver plads til tilknytningen mellem det udsatte barn og en voksen, som det er særligt tæt på. Barnet skal have lov til at være med denne voksne, da dette skaber tryghed, så det senere kan åbne sig op for andre relationer. Samtidig skal alle voksne være opmærksomme på og åbne i deres kontakt med barnet. Ligeledes er samarbejdet med forældrene særligt vigtigt, når det udsatte barns udvikling skal understøttes. Derfor søger vi at skabe dialog med forældrene, ved at fortælle dem om, hvad vi oplever i institutionstiden, samt lytte til deres oplevelser og erfaringer med barnet. Sammen kan vi skabe det bedste grundlag for barnets trivsel og udvikling.

På personalemøderne evaluerer vi vores pædagogiske praksis omkring et udsat barn, og inddrager både pædagogers og forældres observationer af barnet. Er der tale om mere vedvarende problemer, så vil fagpersoner såsom pædagogiske konsulenter, psykologer, sprogkonsulenter eller andre, blive involveret. Vi laver ugentligt børnebetragtninger på børnene. Det gør vi for at skabe fokus på det enkelte barns udvikling, trivsel og behov.

Forældresamarbejde

I Kongelyset vægter vi forældresamarbejdet meget højt, da en tillidsfuld udveksling mellem forældre og pædagoger er en forudsætning for, at barnet kan trives og føle sig tryk i vores institution.

Hvert halve år afholder vi informationsmøde for nye interesserede forældre, så de kan få et indblik i vores institution og vores pædagogik. Når nye forældre viser interesse for at deres barn skal gå i vores vuggestue eller børnehave, skal forældrene deltage i et informationsmøde og læse op på vores hjemmeside, inden man skriver barnet op på ventelisten, for at sikre sig at Kongelyset er det rigtige sted. Vælger de, at deres barn skal gå i Kongelyset, afholdes der et møde med den pædagog, som skal køre barnet ind. Ved vuggestue opstarts samtalen bygges der brug mellem hjemmet og institutionen, ved at bruge et udfærdiget skema om barnets første leve år. Her informerer vi om vores hverdag og rytmer, samt de forventninger vi har til forældrene, da disse er medansvarlige for barnets trivsel, udvikling og læring, både i hjemmet og i institutionen. Derudover spørger vi ind til barnet, så forældrene får mulighed for at give en beskrivelse af deres barn og dets personlighed, herunder styrker og udfordringer, som barnet måtte have. På denne måde er vi bedst rustet til at tage godt imod det nye barn.

I løbet af året afholdes to forældremøder, samt en årlig trivselssamtale for hvert barn i børnehaven. I vuggestuen afholdes der samtaler med forældrene ved opstart, efter 3 måneder, ved barnets 2 års fødselsdag og omkring overgang til børnehaven. Yderligere er der mulighed for kommunikation kort ved aflevering og afhentning. Nogle forældre vælger også at bede om en ekstraordinær samtale, hvis de har en større bekymring omkring deres barn, hvilket imødekommes. I tilfælde hvor personalet har en større bekymring omkring et barn, indkalder vi forældrene til en trivselssamtale. Udgangspunktet er altid, at forældrene bliver mødt åbent og kærligt, så de føler sig trygge og hørt. Vi ønsker at skabe et godt og tillidsfyldt forhold til forældrene, samtidig med at vi kan informere dem ud fra vores faglige standpunkt. Således opstår de bedste muligheder for, at forældrene også kan udvikle sig i forældre-rollen, og derved endnu bedre understøtte deres barns udvikling, trivsel og læring.

Flere gange om året afholder vi sociale arrangementer, hvor forældrene inviteres og kan møde hinanden og skabe relationer. Vuggestuen afholder to årstidsfest med forældre, og børnehaven afholder 4 årstidsfester,

hvor forældrene bliver inviteret. Her samles både børn og voksne omkring festens aktiviteter og gode mad. To gange årligt afholder hele Kongelyset 'arbejdslørdag', hvor alle forældre inviteres til at komme en lørdag, og hjælpe med vedligeholdelsen af institutionen. Disse dage foregår i en afslappet stemning, hvor der er rig mulighed for at få talt med hinanden. Sådanne arrangementer bidrager til, at barnet oplever sammenhæng mellem familien og institutionen, samt at forældrene føler et medansvar for Kongelyset.

Pædagogisk læringsmiljø i overgange

I vores pædagogik er vi meget opmærksomme på de store overgange i barnets liv – overgangen fra hjem til vuggestue, vuggestue til børnehave og børnehave til skole. Det er vigtigt, at barnet føler sig trygt både hos de voksne, der afleverer det, og dem som modtager det. Derfor er udgangspunktet en god kommunikation de voksne i mellem, da det er os, der har ansvaret for barnets trivsel. Som beskrevet i tidligere afsnit vægtes kommunikationen mellem forældre og institution højt inden barnet begynder i vuggestue. Også når det skal videre til børnehave har vi stort fokus på samtaler både med forældrene og pædagoger imellem, så det nye personale kan tage vel i mod barnet.

Fra vuggestue til børnehave:

I vuggestuen intensiverer vi arbejdet med barnets selvhjulpethed, f.eks. i garderobesituationer, og stiller generelt flere krav til barnet, dog altid i tråd med barnets individuelle udvikling, i takt med at vi nærmer os børnehavestart. Ligeledes opfordrer vi forældrene til at gøre det samme derhjemme. En gang om ugen deler vi os op, så et antal voksne tager de 2,5 årige vuggestuebørn med ud i børnehavens have, så de kan lege blandt en mindre gruppe børnehavebørn. Det er et privilegium at være én af de store, der får lov til det. Nogle børn spæner lige ud i det, og andre har mere brug for at holde sig til en af deres voksne. Således får de større børn nye udfordringer, som styrker dem individuelt, men deres indbyrdes fællesskab styrkes også, samtidig med, at de vænner sig gradvist til børnehaven. Indkøringen er intern mellem vuggestue og børnehaven. Indkøringsbarnet har en besøgs uge, ugen op til indkøringen og bliver hentet tidligt af forældrene i den første uge af indkøringen. Den nøjagtige indkøringsplan afhænger af det enkelte barn, og aftales med børnehave pædagogerne.

Fra børnehave til skole:

Når det kommer til overgangen fra børnehave til skole, er voksenkommunikationen ikke helt så ligetil, da børnene ofte skal gå på mange forskellige skoler. Men det er vigtigt at vi gør hvad vi kan, for at kommunikere med skolerne, og derfor er vi altid villige til, at lave en skriftlig udtalelse omkring barnet eller svare på konkrete spørgsmål, som den pågældende skole måtte have. Desuden afholder vi en samtale med alle forældre til skolebørn, typisk i december måned, hvor vi taler om barnets udvikling og modenhed. Her drøftes også en eventuel skoleudsættelse, så forældrene har mulighed for også at komme med deres synspunkter.

Allerede efter sommerferien, når en ny gruppe af børn bliver de store, har de voksne fokus på dette. I vores pædagogik er det en ære at være 'den store', at kunne selv og hjælpe de mindre børn. Dette gør vi meget ud af, f.eks. i garderoben, hvor de store får en ny plads i en samlet gruppe, så vi nemt kan observere deres grad af selvhjulpethed, og også opfordre dem til at prøve selv, ligesom de gode venner. De børn, der sagtens kan selv får yderligere til opgave at hjælpe nogle af de små i tøjjet. Også i de planlagte aktiviteter og den frie leg observerer de voksne modenheden og selvstændigheden hos de store børn, og opfordrer dem ofte til at hjælpe de mindre, der kan have sværere ved tingene, eller ikke kender børnehavens regler lige så godt. På denne måde vokser barnet i rollen om at skulle tage ansvar for sig selv og vise vejen for et mindre barn.

Den store gruppe får også særlige udfordringer, som kalder på lidt mere modenhed og evnen til at fordybe sig. De kommer på særlige ture ud af huset – ofte de længere ture, og bliver en del af projekter såsom at bygge og reparere ting på legepladsen, hente og hugge brænde osv. Her er det vigtigt, at de voksne støtter op om de børn, der kan have svært ved disse opgaver, så de oplever at lykkes med opgaven og derved får mod på nye opgaver i livet.

I deres frie tegning udvikler de store børn helt automatisk nysgerrighed overfor mønstre, former og bogstaver, som ofte inkorporeres i legen ved at skrive skilte og klippe dem ud i forskellige former, som så tages med ind i den frie leg. Her støtter de voksne op og hjælper, når børnene efterspørger de forskellige bogstaver til f.eks. ord som ISBUTIK, BRANDSTATION osv. Vi lærer dem ikke om bogstaverne, men støtter op om og styrker deres naturlige nysgerrighed omkring bogstaver og tal.

Vi gør meget ud af at sige farvel til de store børn og få sendt dem godt videre på deres færd i livet. Vores årlige sommerfest, hvor alle forældre er inviteret, er en afslutningsfest for de store. Her viser denne gruppe et eventyr for alle fremmødte og modtager herefter en gave og en blomsterkrans foran 'publikum', hvilket kræver mod og selvstændighed. Efter hygge og samvær, sendes skolebørnene og deres forældre afsted mens vi alle synger en helt særlig afskedssang.

De seks læreplanstemaer

Grundlaget for hverdagens læringsmiljø i Kongelyset er først og fremmest nærværende, tydelige og tillidsvækkende voksne, og dernæst er det vores faste dagsrytme, der skaber forudsigelighed og tryghed for børnene. Ved en forudsigelig hverdag og en god voksenkontakt føler børnene sig trygge, og deres udvikling og læring kan derfor strømme frit. Her beskrives det, hvordan vi, gennem vores faste rytme skaber et læringsmiljø i hverdagen, hvor børnene kan øve sig på og dygtiggøre sig indenfor de seks læreplanstemaer:

Sangleg

Alsidig personlig udvikling:

- At kunne være en rolle i sanglegen uanset rollens karakter, køn og betydning
- At kunne aflæse og forstå forskellige roller og opgaver ved sangleg
- At turde prøve noget nyt ved sangleg
- Vise andre børn, hvordan vi gør til sangleg
- Kunne aflæse sanglegens dramaturgi
- Kunne og turde lade sig bevæge af og give sig hen til stemningen (det sjælelige) i sanglegen

Social udvikling:

- At vente på tur i sanglegen – forstå at ikke alle kan være i centrum
- At kunne være sammen med alle børn i gruppen under sanglegen
- At kunne være en rolle sammen med et andet barn, som ikke er foretrukken legekammerat
- At kunne mærke sine fysiske grænser i forhold til et fælleskabet.

Kommunikation og sprog:

- At opleve sange og remser og tage dem ind
- At deltage aktivt sprogligt i sangleg
- At lære gennem gentagelse at kunne gengive ordene i sangende
- At gennem efterligning kan børne selv synge sanglegen i den fri leg.
- At kunne skelne mellem at synge højt, almindeligt og lavt.
- Gennem Fingerlegen og bevægelserne i sanglegen stimuler sprogcentrets hukommelse til de tilpassende ord.

Krop, sanser og bevægelse:

- At kunne holde i hånd med et andet barn - også dem, der ikke er ens foretrukne legekammerat
- At kunne stå i en rundkreds og holde kredsen
- At kunne gå i en rundkreds og synge samtidig
- At kunne lave bevægelser til sangene

- At kunne lave bevægelserne og synge samtidig
- At kunne udføre krydsbevægelser
- At kunne gå modsat rundt i ringen
- At kunne administrere sine fysiske udfoldelser i f.h.t. rum og rammer
- At efterligne sanglegen og dens bevægelser i fri leg alene eller sammen med andre

Natur, udeliv og science:

- At deltage i sangleg, som foregår udenfor i haven.
- At fornemme årstidsstemninger i sangene
- At opnå forståelse for betydningen af forskellige bevægelser, som efterligner virkelige hændelser. F.eks. at save brænde, hænge tøj op, male mel, slå med le osv.
- At kunne være med i sange og remser, hvor der tælles eller tingene kommer i en bestemt rækkefølge

Kultur, æstetik og fællesskab:

- At deltage i den fælles sangleg
- At sige godmorgen til hele børnegruppen, og selv at føle sig set og hilst på af de andre
- At opleve fællesskabet ved sangleg og betydningen af, at alle børn og voksne deltager
- Sanglegen planlægges efter årstiderne og giver en kultural forståelse for årstidfesterne.
- At være tryk med vores sanglegskultur – f.eks. komme, når vi synger ind til sangleg

Fri leg inde

Alsidig personlig udvikling:

- At kunne udtrykke sine indre oplevelser gennem den frie leg
- At være tryk ved den frie leg med de andre børn
- At kunne aflæse og forstå forskellige roller, og indgå i legen på en måde, som accepteres af de andre børn
- At kunne bidrage til udviklingen af en leg
- At kunne instruere en leg og gå foran og vise legen
- At kunne aflæse børnegruppens dynamik og stille sig ind i den dynamik, f.eks. tage hensyn til hinanden
- At tage initiativ til at hjælpe andre børn
- At kunne inkludere andre børn i legen
- At kunne vise andre børn, hvordan man gør, når man leger inde
- At barnet mærke sine egne grænser i forhold til legen og trække sig hvis der er behøve.

Social udvikling:

- At kunne lege alene
- At kunne lege med et andet barn
- At kunne lege i en gruppe
- At tage hensyn til andre børn, f.eks. mindre børn, nye børn eller udsatte børn
- At vente på tur – acceptere, at andre også har lov
- At løse mindre konflikter selv

Kommunikation og sprog:

- At kunne bede en voksen om hjælp
- At kunne bede andre børn om hjælp
- At kunne mærke og sætte ord på, når egne grænser overskrides
- At kunne skabe og formidle en historie, som legen er bygget op omkring
- At kunne genfortælle oplevelser fra legen til f.eks. forældre, søskende eller pædagoger

Krop, sanser og bevægelse:

- At kunne regulere sine fysiske udfoldelser i f.h.t. omgivelserne
- At kunne udfolde sig kraftfuldt eller stille, når rammerne er til det
- At øve sig i kropslige udfoldelser
- At efterligne andre/større børns leg og roller i legen

Natur, udeliv og science:

- Opleve forskellen på at lege inde og ude, f.eks. at der er forskellige udfoldelsesmuligheder og plads til legen
- Mærke den fysiske fornemmelse og konsekvens af at lege indendøre, f.eks. at det kan være hyggelig, varmt og omsluttende, og at man ikke må løbe og råbe meget højt
- Opleve årsag og virkning gennem leg, f.eks. at bygge en kuglebane og se kuglen trille eller at bygge et tårn af klodser og se det falde

Kultur, æstetik og fællesskab:

- At kunne deltage i den frie leg inde
- At kunne forstå og aflæse legemuligheder i Kongelysets indemiljø
- At være nysgerrig og udforske forskellige former for leg
- At engagere sig aktivt i at lege inde
- At bruge sin fantasi til at udvikle inde-lege

- At kunne aflæse Kongelysets indendørs lege-kultur

Fri leg ude

Alsidig personlig udvikling:

- At være tryk ved at være ude i al slags vejr
- At kende rammerne og efterleve værdierne for at lege ude i haven
- At kunne vise andre børn, hvordan man gør, når man leger ude
- At de skal rette sig ind efter de anvisninger de voksne giver dem i forhold itl sikkerhede.
- At begå sig i de rammer og frirum som vi har, når vi er ude. F.eks. skal man spørge en voksen om legevand fra vandtønden og ikke bare selv tage
- At være i kontakt med naturen, mærke vinden, regnen, sneen, den frosne jord, solens varme osv.

Social udvikling:

- At kunne lege alene
- At kunne lege med et andet barn
- At kunne lege i en gruppe
- At tage hensyn til andre børn, f.eks. mindre børn, nye børn eller udsatte børn
- At vente på tur – acceptere, at andre også har lov
- At løse mindre konflikter selv
- At lære selvhjulpethed

Kommunikation og sprog:

- At kunne bede voksne og større børn om hjælp i det udendørs rum
- At kunne bede om hjælp til at gå på toilettet, eller informere om at man skal på toilettet
- At kunne sætte ord på oplevelser og iagttagelser i det udendørs rum
- At kunne sætte ord på vejrets og årstidernes skiften

Krop, sanser og bevægelse:

- At kunne beherske Kongelysets udendørs rammer
- At kunne regulere sine fysiske udfoldelser i f.h.t. omgivelserne
- At kunne lege med og sanse forskellige elementer – f.eks. vand, sand, jord, træ osv.
- At sanse årstidens og vejrets skift – f.eks. kulde/varme, vådt/tørt
- At mestre selv at gå på toilettet og tage overtøj af og på

Natur, udeliv og science:

- At bruge naturelementerne til leg – f.eks. lege med sand, vand, mudder, blade og blomster
- At blive nysgerrig omkring og få erfaring med naturens dyr og skabninger, og passe godt på dem, når vi f.eks. finder en bille eller en regnorm i jorden.
- At få erfaring med årstidernes og vejrets forskellige udtryk og kvaliteter

Toilet og puslerum

Alsidig personlig udvikling:

- At vise hensyn til de andre børn, mens man venter på, at det bliver ens tur
- At koncentrere sig om sin opgave – at tisse, vaske hænder eller stå i vente-kø
- At få lov til at sanse sæbe og vand, men også at kunne samle sig om at gøre opgaven færdig, så de andre kan komme til
- At vise andre børn, hvordan man gør, f.eks. vaske og tørre hænder
- At tage tøj af og på selv
- At blive bevidst om, hvornår man skal tisse
- At blive tryk ved at gå på toilettet foran andre børn og voksne

Social udvikling:

- At tage hensyn til andre børn, som også er i rummet
- At vente på det bliver ens tur
- At vente på hjælp fra de voksne
- At forstå at andre kan have mere brug for hjælp end én selv, f.eks. mindre børn

Kommunikation og sprog:

- At kunne udtrykke ønske om at få skiftet ble
- At kunne bede en voksen om hjælp
- Synge med på sange, som den voksne synger ved fælles toilet-situationer
- At lære navne på de forskellige ting ude på toilettet
- At kunne sætte ord på dufte og sanseindtryk på toilettet

Krop, sanser og bevægelse:

- At kravle op på puslebordet selv
- At vaske hænder selv
- At tørre sig selv
- Sanser forskel på koldt og varmt vand

- Sidde roligt på toilettet
- Kunne mærke behov for toilet-besøg – at træne renlighed
- Selv tage tøj af og på
- Kunne klare alle opgaver på ved toiletbesøg selv

Natur, udeliv og science:

- Lære rækkefølgen af de forskellige beklædningsgenstande, som skal af og på ved toiletbesøg
- Forstå funktionen af et toilet
- At lærer vigtigheden at vaske hænder når man har været på toilettet
- Blive bevidst om ressourcer, f.eks. brug af toiletpapir, hvor længe vandet løber, brug af varmt vand.
- Tælle 1 gang sæbe og 1 stykke håndklædepapir ved håndvask

Kultur, æstetik og fællesskab:

- At vise hensyn og empati for mindre børn, der har brug for mere hjælp end en selv
- At være fortrolig med vores toiletkultur

Spisesituationer (frokost og mellemmåltider)

Alsidig personlig udvikling:

- At hjælpe til med at løse praktiske opgaver før og efter frokost, såsom at dække bord, hente mad i køkkenet, tørre borde af og tage af bordet bagefter.
- At kunne aflæse og forstå forskellige roller og regler under måltidet. F.eks. at man skal være stille i en stund, ikke råbe og lege med de andre børn, samt sidde ned på sin stol, mens man spiser.
- At hjælpe andre børn på foranledning af en voksen, f.eks. med at smøre mad, skære ost, hælde vand op.
- At forklare andre børn, hvordan vi gør under frokosten
- At vise andre børn, hvordan vi gør under frokosten
- At lærer at vaske hænder efter maden

Social udvikling:

- At kunne spise sammen/sidde ved siden af og med alle børn i gruppen
- At vente på tur
- At forstå og rumme at andre har brug for hjælp fra den voksne
- At tage hensyn til andre/mindre børn
- At kunne lytte til andres fortællinger ved bordet
- At kunne deltage i en samtale ved bordet

- Øve sig i, at være den der siger værsgo' til hele gruppen

Kommunikation og sprog:

- At deltage i og lære mad sang før og efter frokosten
- At bede om at få noget og sætte navn på
- At kende navn på servicet, når der dækkes bord
- At sætte navn på duft og smag
- At kunne føre en samtale, mens der spises

Krop, sanser og bevægelse:

- At kunne drikke og spise selv
- At kunne spise med ske eller gaffel uden at bruge fingrene
- At kunne smøre sin rugbrødsmad selv
- At sidde roligt under måltiden
- Afstemme sine fysiske udfoldelser i forhold til at sidde ved et bord
- Være tryk i spisesituationen
- Tilpasse sit stemmeleje til at vi sidder og spiser
- Sansede maden – dens smag, tekstur, duft og udseende

Natur udeliv og science:

- At bidrage til madlavningen ved at skære grøntsager og bage brød
- At forstå hvor maden kommer fra ved at se grøntsagerne, som bliver til suppe, melet, der bliver til brød. Vores årlige bondegårdstur bidrager også til en forståelse af, hvor korn og grøntsager kommer fra.
- At tælle tallerkner, bestik og glas, når der dækkes bord

Kultur, æstetik og fællesskab:

- At deltage i måltider med andre børn og voksne
- At deltage i måltider ved årstidsfester, hvor der er særlig pynt på bordene, som understøtter en særlig stemning
- At aflæse og forstå forskel på hverdag og fest
- At blive fortrolig med vores spise-kultur, f.eks. at man sidder stille ved bordet, taler i roligt toneleje og giver andre børn ro til at spise færdig, selvom man selv er færdig
- At deltage i og respektere indgangs- og udgangssang for frokosten

- At sige tak for mad

Eventyr

Alsidig personlig udvikling:

- At kunne og turde hengive sig til den eventyrlige stemning og den indre billeddannelse under fortællingen
- At vise mod og inderlighed til at styre en eventyr-dukke foran hele gruppen
- At vise andre/mindre børn, hvordan vi gør under eventyrstunden
- At kunne gå ind til og ud af eventyrstunden med roligt sind
- Deltage i fødselsdagseventyr, hvor man selv er i centrum

Social udvikling:

- At kunne deltage i fællesskabet omkring eventyret, når vi alle sidder sammen og lytter
- Forstå og rumme at andre er i centrum ved et fødselsdags-eventyr
- Have tillid til, at det også bliver min tur
- Tage hensyn til andre børn

Kommunikation og sprog:

- Medfortælle små rim og remser under eventyret
- Genfortælle eventyret for andre børn eller derhjemme
- Efterligne stemmeføring og gemyt ved forskellige karakterer

Krop, sanser og bevægelse:

- Sidde roligt på gulvet i en kreds
- Være stille og lyttende, mens der fortælles
- Være tryk ved stilheden og inderligheden under eventyrstunden
- Efterligne bevægelser, som fortælleren laver, f.eks. ved fødselsdagseventyret
- Føre en dukke ved eventyret
- Efterligne handlingen i eventyret i leg – enten alene eller med andre børn

Natur, udeliv og science:

- Forbinde årstidsrelaterede eventyr med naturen udenfor, f.eks. at bladene skifter farve og det bliver mørkere, skiftet mellem vinter og forår.
- Begribe eventyr handlinger og udleve dem igennem leg, f.eks. at fælde et træ.

Kultur, æstetik og fællesskab:

- Deltage i eventyret, og være en del af den fælles kreds
- Deltage i fødselsdagseventyr, hvor et andet barn er i centrum
- Deltage i eventyr ved årstidsfester og fornemme stemningen
- Opleve æstetikken ved eventyr – her er levende lyd, opdækning, dukker og årstidspynt
- Opleve og turde hengive sig til eventyrets stemning
- Være *fortrolig* med vores eventyr-kultur

Garderobe

Alsidig personlig udvikling:

- Være tryk i garderoben
- Fokuserer på opgaven/udfordringen at få overtøjet på og af
- Tage initiativ til selv at gå i gang og løse opgaven uden at blive distraheret
- Løse mindre, kendte opgaver (f.eks. hænge tøj på plads, selv tage sin kurv ned og finde hue eller handsker, lede efter hjemmesko, der kan gemme sig andetsteds)
- Vise andre børn, hvordan vi gør i garderoben

Social udvikling:

- Vente på tur
- Forstå og rumme at andre har brug for hjælp fra de voksne
- Tage hensyn til andre/mindre børn
- Kunne aflæse og forstå forskellige roller og opgaver i garderoben
- Hjælpe andre (ofte mindre) børn med deres tøj

Kommunikation og sprog:

- Kunne bede voksne om hjælp
- Kunne bede større børn om hjælp
- Deltage i sange i garderoben
- Kende navnet på forskellige beklædningsgenstande

Krop, sanser og bevægelse:

- Tage tøj på selv – øve sig i mere komplicerede opgaver som vinterstøvler, snøresko, lynlåse osv.
- Holde balancen på det ene ben, når skoene skal på og af
- Hænge tungt tøj op på krogen i den lille strop

- Regulere sine fysiske udfoldelser i forhold til rummet
- Sidde roligt på bænken og vente
- Tilpasse sit stemmeleje i forhold til akustikken i rummet
- Kunne mærke når tøjet er vådt
- Kunne mærke kulde/varme
- At krave og gå op af trapper

Natur, udeliv og science:

- Være fortrolig med rækkefølgen af bestemte beklædningsgenstande
- Kende beklædningsgenstande i forhold til årstid og vejr
- Kende forskel på højre og venstre

Kultur, æstetik og fællesskab:

- Være fortrolig med garderobekulturen på stedet
- At kunne gå ned i garderoben i en lang række sammen med de andre børn

På tur

Alsidig personlig udvikling:

- At føle sig tryk på turen med kendte voksne
- At føle sig tryk de steder børnegruppen tager hen
- At løse mindre opgaver på turen, f.eks. trække vognen, samle kopperne
- At kunne koncentrere sig om den opgave der er, at gå ved siden af et andet barn uden at lege eller fjolle for meget
- At *vise andre børn* hvordan man gør, når vi er på tur
- Øve sig på at færdes i trafikken
- Respekter de rammer de voksne sætter når man er på tur.

Social udvikling:

- At kunne deltage i en tur med mange børn
- Vente på at alle er klar til at gå
- Vente når nogen er bagud, eller har brug for hjælp
- Tage hensyn til andre/mindre børn
- At kunne holde et andet barn i hånden, mens vi går

Kommunikation og sprog:

- Kunne bede voksne om hjælp undervejs på turen
- Kunne modtage en fælles besked.
- Kunne genfortælle oplevelser fra turen, både til andre børn, forældre og pædagogerne.
- Kunne sætte ord på og tale om vejr og årstider

Krop, sanser og bevægelse:

- Være med på tur og gå med støtte fra en voksen
- Være med på tur og gå hele vejen selv
- Dufte, se, føle årstider og vejrets skift (f.eks. kulde/varme, vådt/tørt)
- Sanser forskellige miljøer (skov, asfalt, marker osv.)
- Lege og være aktiv i forskellige ude-miljøer
- Kunne regulere sine fysiske udfoldelser i forhold til omgivelserne (kraftfuldt vs. stille udfoldelse)
- Øve sig i kropslige udfoldelser, f.eks. holde balancen, klatre i store træer

Natur, udeliv og science:

- Opleve forskellen på at lege i forskellige naturlige miljøer, f.eks. i haven, på legepladsen, i skoven
- Få erfaring med naturens gang gennem årstidernes skiftet, bladene skifter farve og falder af, jorden bliver hård af kulde, dyrene gemmer sig i hi/kommer frem til foråret
- Blive nysgerrig på naturens fænomener og få lov at undersøge dem
- Finde træ og grene og få lov at omforme dem til legetøj ved at snitte, slibe, binde osv.
- Være nysgerrig og udforske, når der leges nye steder

Kultur, æstetik og fællesskab:

- Føle sig som en del af fællesskabet med tur-gruppen
- Få en oplevelse af forskellige miljøer i lokalområdet
- Få kulturelle oplevelser, f.eks. marionetteater

Eurytmi

Vi har en fast eurytmist, der kommer udefra og laver eurytmi i børnehaven én gang om ugen året rundt. Ordet 'eurytmi' betyder skøn rytme. Eurytmi er en bevægelseskunst som Rudolf Steiner har udviklet. I eurytmien efterligner man de skabende kræfter, som former, udvikler og beliver menneskekroppen og de indre organer. Disse kræfter lever også i sprogets rytme og lyd bevægelser,

i musikkens rytme og melodibevejelser. I eurytmi indgår rytme, levende musik og sprog. Det er bygget op over en historie og kunne mest af alt minde om en sangleg.

Alsidig social udvikling:

- At kunne rumme stemningen og inderligheden i eurytmistunden
- Kunne aflæse og forstå forskellige roller og opgaver ved eurytmi
- Hjælpe andre børn med hvordan vi gør til eurytmi
- Kunne påtage sig opgaver, hvor man hjælper eurytmisten
- Kunne acceptere, når et andet barn får lov til at hjælpe eurytmisten

Social udvikling:

- Være tryk ved eurytmisten, som man kun ser en gang om ugen
- Være tryk ved at stå i en cirkel og lave bevæjelser til eurytmistens ord
- Kunne lave bevæjelserne tæt på andre børn
- Holde i hånd med andre børn
- Vente på tur
- Tage hensyn til de andre børn

Kommunikation og sprog:

- Forstå hvad eurytmisten siger
- Deltage i rim og remser, som siges under eurytmien
- Genfortælle rim og remser, som siges under eurytmien
- Acceptere og rumme at det er eurytmisten, der taler

Krop, sanser og bevæjelse:

- Gå og stå i en cirkel, mens man holder i hånd
- Gå i forskellige mønstre efter eurytmisten
- Gå baglæns
- Sidde eller stå roligt
- Udføre eurytmiske bevæjelser, f.eks. liste, trampe, klappe i takt, krydsbevæjelser
- Mærke hvor stort eller småt man kan gøre sine bevæjelser
- Bevæge kroppen i en rytme, som passer til ordene

Natur, udeliv og science:

- Forstå fortællinger, rim eller remser, hvor der indgår tal eller noget tælles
- Få en kropslig fornemmelse af bogstavernes lyde
- Mærke den fysiske fornemmelse og konsekvens af forskellige bevægelser

Kultur, æstetik og fællesskab

- Deltage i eurytmi
- Være *fortrolig* med eurytmi-kulturen og indgå i de rammer, der bliver sat
- Stille sig ind i eurytmiens sindsstemning